

Asia Kopiointi

Hakija A

Annettu 14.5.1992

Tiivistelmä Kevään 1991 ylioppilaskirjoituksissa äidinkielen kokeessa oli jaettu noin 28.000 kokelaalle monistettuna kirjailija A:n novelli. Novellin käyttämiseen ei oltu pyydetty kirjailijan tai Suomen kirjailijaliiton lupaa. Kysymys oli valtion ja Kopiosto ry:n välillä tehdyn kopiointia valtion hallintotoiminnassa koskevan sopimuksen sekä Kopiosto ry:n ja A:n välisen sopimussuhteen tulkinnasta.

SELOSTUS ASIASTA

Opetusministeriö on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston käytöstä ylioppilaskirjoituksissa.

Ylioppilastutkintolautakunta on kääntynyt opetusministeriön puoleen saatuaan Suomen Kirjailijaliitto ry:ltä kirjeen, jossa liitto on vaatinut lautakuntaa maksamaan 4 000 markkaa kirjailija A:lle hänen novellinsa käytöstä kevään 1991 ylioppilastutkinnon äidinkielen kokeeseen liittyvänä aineistona.

Suomen Kirjailijaliitto ry:n kirje

Kirjailijaliitto on todennut, että kevään ylioppilaskirjoituksissa äidinkielen ensimmäisessä kokeessa jaettiin noin 28 000 kokelaalle kirjailija A:n novelli "Kari". Asiaa sinänsä voi pitää hyvänä, mutta kirjailija on ihmetellyt tekstin käyttöä ilman hänen lupaansa.

Kirjailijaliiton kirjeessä todetaan, että tekijänoikeuslain 2 §:n säännöksen perusteella tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksen käyttämisestä ja levittämisestä. Tätä oikeutta rajoittavat tekijänoikeuslaissa mainitut rajoitussäännökset. Lain 11 §:n säännöksissä sallitaan muuttaman kappaleen valmistaminen julkaistusta teoksesta yksityiseen käyttöön. Tällaisesta yksityisestä käytöstä ei kirjeessä mainitussa tapauksessa ole kyse. Lain 11 a §:ssä sallitaan valokopioimalla tai vastaavin menetelmin kappaleiden valmistaminen julkaistusta teoksesta, mikäli tekijöitä edustava järjestö on antanut siihen luvan. Lain perusteluissa kuitenkin todetaan, että "valokopiointiin tai vastaaviin menetelmiin ei lueta mene-

telmiä, joissa monistus tapahtuu kustannustoiminnan luonteisesti tai muutoin suurina painoksina". Kirjailijaliiton tiedossa ei ole millä menetelmällä kirjailija A:n novelli on valmistettu, mutta lähes 30 000 kappaaleen painos on kiistatta niin suuri, ettei 11 a §:n säännös anna oikeutta teoksen käyttöön ilman lupaa.

Edellä olevan perusteella Kirjailijaliitto on katsonut, että ylioppilaslautakunnalla ei olisi ollut oikeutta käyttää kirjailija A:n eikä muidenkaan kirjailijoiden teoksia ilman lupaa.

Ylioppilastutkintolautakunnan kirje

Ylioppilastutkintolautakunta on opetusministeriölle osoittamassa kirjeessä todennut, että tekijänoikeuskysymyksistä on keskusteltu asiantuntijoiden kanssa, kun vuonna 1992 käyttöön otettavaa uutta äidinkielen aineistokoetta valmisteltiin. Tuolloin otettiin lähtökohdaksi 7.12.1984 Suomen valtion ja Kopiosto ry:n välillä tehty sopimus tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten kopioinnista valtion hallintotoiminnassa, ja katsottiin sopimuksen antavan lautakunnalle oikeuden tekijänoikeudellisesti suojattujen aineistojen käyttöön ylioppilastutkinnon kokeissa.

Ylioppilastutkintolautakunta valmistaa kutakin tutkinnon koetta varten kokelaiden lukumäärän edellyttämän kappalemäärän koetehtäviä ja lähettää ne kokeet toimeenpaneville lukioille. Ylioppilaskokelailta kerätään tutkintomaksuin tutkinnon toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset, joihin sisältyy myös koetehtävien valmistaminen. Lautakunta ei myy koetehtäviä.

Ylioppilaslautakunta on lisäksi todennut, että sen ei ole mahdollista tutkinnon tehtäviä laatiessaan pyytää ennalta lupaa aineistojen käyttämiseen niiden tekijöiltä paljastamatta samalla koosalaisuutta. Nykyisin tutkinnon eri aineiden kokeet sisältävät paljon aineistoja, mikä taas on seurausta lukion oppimäärien kehittymisestä. Kokeiden on asetuksen mukaan oltava kouluille vahvistettujen oppimäärien alalta ja läheisesti liityttävä niihin. Lautakunta pitäisi hyvin epätarkoituksenmukaisena tilannetta, jossa sen olisi valittava tehtäviensä aineistoiksi esim. kaunokirjallisuuden alalta teoksia, joiden kirjoittajat ovat kuolleet vähintään 50 vuotta sitten eivätkä siitä syystä olisi enää oikeutettuja tekijänoikeuspalkkioihin. Tällöin tutkinnon takaistusvaikutus lukion äidinkielen opetukseen olisi kaikkea muuta kuin voimassa olevan oppimäärän mukainen. Tällainen menettely ei varmasti olisi myönteistä kirjailijoidenkaan kannalta, sillä nykyisen kaltainen varsin tuoreidenkin aineistojen käyttö tarjoaa ylioppilaskokelaille mahdollisuuden tutustua nykykirjailijoiden teksteihin kokeessa, mikä samalla saattaa virittää heissä myös laajemman kiinnostuksen kyseisten kirjailijoiden teoksia kohtaan.

Ylioppilaslautakunta on katsonut, että Suomen valtion ja Kopiosto ry:n välillä tehtyyn sopimukseen perustuen lautakunnalla ei ole velvollisuutta maksaa Kirjailijaliitto ry:n vaatimaa korvausta kirjailijalle.

Kopiosto ry:n lausunto

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Kopiosto ry:lle tilaisuuden lausunnon antamiseen. Kopiosto ry toteaa lausunnossaan, että valokopiointia koskeva tekijänoikeuslain 11 a § ei anna Kopiostolle oikeutta myöntää lupia sellaiseen teoskappaleiden valmistamiseen, jossa "monistus tapahtuu kustannustoiminnan luonteisesti tai muutoin suurina painoksina." Periaate ilmenee lainvalmistelutöistä (Komiteanmietintö 1980:12, s. 134 ja HE 70/1980 vp). Kopiointisopimuksilla ei muutoinkaan ole ollut tarkoitus antaa lupia tämän luontoiseen kappaleenvalmistukseen.

Kopioston käsityksen mukaan ylioppilaslautakunnan toimeenpanemaa 30 000 teoskappaleen valmistamista voidaan epäilyksettä pitää niin suurena painoksena, ettei se voi tapahtua Kopioston ja Suomen valtion välisten valokopiointisopimusten nojalla.

Kopiosto toteaa, että ylioppilaslautakunta on kyseisessä tapauksessa kopioinut suojattuja teoksia niitä kirjallisia kokeita varten, jotka kuuluvat kaikissa oppikouluissa järjestettäviin ylioppilastutkintoihin. Ylioppilastutkintoasetuksen mukaan tutkinnolla selvitetään, ovatko oppilaat saavuttaneet riittävän kypsyyden sekä oppilaitoksia varten vahvistettujen oppikurssien mukaisen tietomäärän.

Kokeita varten kopiointia on vakiintuneesti pidetty Suomen valtion ja Kopioston välisen koulukopiointisopimuksen mukaan luullisena. Mainittu sopimus koskee sekä oppilaitoksissa että niiden ulkopuolella tapahtunutta kopioiden valmistamista oppilaitosten opetuskäyttöön. Sopimuksen piiriin kuuluvat paitsi opettajat, myös luennoijat ja heihin rinnastettavat. Kopiosto katsoo, että ylioppilaslautakunnan oppilaiden kokeita varten teettämä suojatun aineiston kopiointi kuuluu lähinnä koulukopiointisopimuksen soveltamisalaan.

Kopiosto pitää tarvetta käyttää suojattua aineistoa ylioppilastutkinnon yhteydessä sinänsä perusteltuna ja on valmis selvittämään mahdollisuutta tällaisen käyttömuodon järjestämiseen jollakin erityisjärjestelyllä.

Kopioston lausunnossa käsitellään yksityiskohtaisesti tapaukseen liittyviä erityiskysymyksiä. Aluksi todetaan, että tekijänoikeuslain 11 a §:n mukaan sellainen valokopiointia koskeva lupa, jonka on antanut lukuisia suomalaisia tietyn alan tekijöitä edustava järjestä, oikeuttaa luvan saajan käyttämään samoilla ehdoilla myös muiden kuin luvan antaneen järjestön tekijöiden teoksia. Lupa koskee niin koti- kuin ulkomaisia teoksia.

Kopioston jäsenjärjestöt edustavat lain tarkoittamassa mielessä lukuisia suomalaisia alansa tekijöitä muun muassa seuraavilla alueilla: tietokirjallisuus, kaunokirjallisuus, lehdistö, nuotit ja kuvitus (mukaanlukien valokuvat).

Kopioston oikeus sopia teoskappaleiden valmistamisesta valokopioimalla perustuu yksittäisten oikeuksien haltijoiden valtakirjoilla Kopioston jäsenjärjestöille antamiin ja näiden edelleen Kopiostolle yhteistyösopimuksella siirtämiin valtuuksiin. Tällaisia valtakirjoja on siirretty Kopiostolle yhteensä 26 500.

Valtuudet sisältävät oikeuden valvoa oikeudenhaltijan puolesta tämän oikeutta valmistaa julkaistuista teoksista kappaleita valokopioimalla. Valtuudet eivät koske kustannustoiminnan luonteista kappaleiden valmistusta.

Tekijänoikeuslain 11 a §:ssä tarkoitetaan suojattujen teosten valmistamista, joka tapahtuu valokopioimalla tai vastaavin menetelmin: "Valokopiointiin tai vastaaviin menetelmiin ei lueta menetelmiä, joissa monistus tapahtuu kustannustoiminnan luonteisesti tai muutoin suurina painoksina. 'Valokopiointiin tai vastaaviin menetelmiin' luetaan paperikopioiden valmistaminen varsinaisia valokopiointimenetelmiä, sähköstaattisia menetelmiä, sprii-, vahas- ja lämpökopiointimenetelmiä ja esim. konttorioffsetmenetelmiä käyttämällä." (Komiteanmietintö 1980:12, s. 134 ja HE 70/1980 vp)

Valokopioinnin käyttö on lain voimaantulon jälkeen muuttunut. Suurimmat tavalliset valokopiointikoneet ovat syrjäyttäneet painotyössä offsetkoneet. Valokopiointimenetelmää käytetään nykyisin tavallisesti painoja kustannusluonteisessa työssä.

Valokopiointimenetelmän käytön muuttumisen vuoksi Kopioston sopimusten soveltamisessa joudutaan entistä useammin tarkastelemaan sitä, onko kopiointi selvästi määrältään kustannustoiminnan luonteista tai tapahtuuko se muutoin suurina painoksina.

Kopiosto toteaa lausuntopyynnön kohteena olevasta tapauksesta, että kirjailija A on Suomen Kirjailijaliitto ry:n jäsen ja valtuuttanut Suomen Kirjailijaliitto ry:n valvomaan puolestaan oikeuttaan teoksiensa kappaleiden valmistamiseen valokopioimalla tai vastaavin menetelmin. Valvontavaltuus ei koske kustannustoiminnan luonteista kappaleiden valmistusta. Suomen Kirjailijaliitto ry on Kopioston jäsen ja solminut Kopiosto ry:n kanssa yhteistyösopimuksen, jonka mukaan valokopiointia koskevat valvontavaltuudet ovat siirtyneet edelleen Kopiostolle.

Kopiosto toteaa, että sen ja valtion välisistä kopiointisopimuksista voivat ylioppilastutkintolautakunnan suorittamaan suojatun aineiston kopiointiin

koetehtäviä varten soveltua joko valokopiointia oppilaitoksissa koskeva nk. koulukopiointisopimus tai valtionhallinnon kopiointisopimus.

Edelleen lausunnossa todetaan, että A:n novellikokoelman kokonaispainos oli 2 500 kappaletta. Kokoelmassa olevasta novellista ylioppilastutkintolautakunta valmisti 30 000 kopiota. Olisi valokopiointia koskevan sopimuslisenensijärjestelmän perusteiden vastaista tulkita tekijänoikeuslain 11 a §:ää ja sen nojalla solmittuja valokopiointisopimuksia siten, että ne antaisivat luvan valmistaa teoskappaleita keskitetysti ja käytettäväksi massaluontoisesti esimerkiksi valtakunnallisissa koetilaisuuksissa tai verotuksen yhteydessä. Tämä ilmenee lainvalmistelutöistä ja valtuuksista, jotka oikeudenhaltijat ovat Kopiostolle siirtäneet.

Koulukopiointisopimuksen sanamuodosta sekä siihen liittyvästä pöytäkirjasta käy ilmi, että sopimuksen tarkoituksena on tehdä mahdolliseksi yksittäisessä opetus- tai koetilanteessa tarvittavien kopioiden valmistaminen painetun opetus- tai oppimateriaalin rinnalle.

Valtionhallinnon kopiointisopimus antaa luvansaajalle mahdollisuuden useampiin kopioiden käyttötapoihin kuin koulukopiointisopimus. Suojatun aineiston kopiointitarve hallinnollisessa työssä on kuitenkin olennaisesti oppilaitoksia vähäisempi. Valtion virastojen, liikelaitosten ja julkisten yhteisöjen, kuten Kansaneläkelaitoksen, Suomen Pankin ja postin yhteenlaskettu suojatun aineiston kopiointi vuodessa on enintään viidennes oppilaitoksissa opetukseen tehdyistä kopioista (KOPSE 88 ja VaHa 89 -tutkimukset).

Valtionhallinnon sopimuksen tarkoituksena on luvallistaa suojatun aineiston kopiointi ja kopioiden käyttö yksittäisissä käyttötilanteissa. Käyttömuodoista on sopimuksessa esimerkkiluettelo.

Koulukopiointisopimus koskee sopimuksen 1 §:n mukaisesti kaikkia opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvia korkeakouluja ja oppilaitoksia, riippumatta niiden hallinnollisesta muodosta. Sopimuksen ehdoin on luvallista valokopioida opetus- tai oppimateriaalina käytettäväksi suojattua aineistoa valtion ja kuntien oppilaitoksissa, yksityisissä oppilaitoksissa ja yleissivistävää aikuiskoulutusta antavissa oppilaitoksissa, kuten työväenopistoissa ja kansanopistoissa.

Sopimuksen nojalla saa kopioita valmistaa opettaja, kouluttaja, luennoitsija tai heihin rinnastettava henkilö. Henkilön ei tarvitse olla oppilaitoksen palveluksessa, hän voi olla esimerkiksi ulkopuolisen yrityksen työntekijä, joka toimii vierailevana luennoitsijana. Se, että opetukseen kuuluvan tilaisuuden järjestävä tai luennon pitävä viranomaisen edustaja samalla suorittaa viranomaiselle määrättyä hallinnollista tehtävää, ei sulje kopiointia sopimuksen ulkopuolelle, jos sen voidaan katsoa tapahtuvan opetusta varten.

Sopimuksen voimassaoloaikana on pidetty selvänä, että sopimuksen nojalla saa valokopioida esimerkiksi kokeita varten. Kokeet on tässä yhteydessä nähty osana opetusta.

Kopiointia, jonka ylioppilastutkintolautakunnan jäsenet tekevät kokeen valmistelemista varten, koskee valtionhallinnon kopiointisopimus, kuten muutakin tällaista kopiointia, joka tapahtuu esim. korkeakoululaitoksessa tai ammattikouluissa. Ne kopiot taas, jotka valmistetaan kokeita varten oppilaille jaettavaksi näyttäisivät kuuluvan lähinnä koulukopiointisopimuksen alle, kuten opetusministeriön alaisissa oppilaitoksissa muutoinkin.

Koulukopiointisopimus ei kuitenkaan Kopioston käsityksen mukaan anna oikeutta valmistaa kopioita siinä määrin kuin esillä olevassa tapauksessa on tapahtunut. Myöskään valtionhallinnon kopiointisopimus ei anna tällaiseen mahdollisuutta. 30 000 kopion valmistaminen A:n teoksesta mainittua tarkoitusta varten olisi siten Kopioston käsityksen mukaan vaatinut oikeudenhaltijoiden erilliset luvat.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisena teoksena suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojalle eli fyysiselle henkilölle.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä, jonka mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Tekijällä on siten esimerkiksi yksinomainen oikeus määrätä teoksensa kääntämisestä. Tekijä voi luovuttaa nämä taloudelliset oikeutensa toiselle, esimerkiksi juridiselle henkilölle.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Pykälän mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai

yhteydessä. Tekijä ei pääsääntöisesti voi sitovasti luopua moraalista oikeuksistaan.

Tekijänoikeuden rajoituksista säädetään tekijänoikeuslain 2 luvussa. Lain 11 §:n mukaan jokainen saa valmistaa julkistetusta teoksesta muutaman kappaleen yksityistä käyttöä varten. Siten valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen. Säännös ei sovellu tekijänoikeudellisesti suojatun materiaalin kopioimiseen ja käyttämiseen ylioppilastutkinnoissa.

Tekijänoikeuslain 11 a §:ssä on niin sanottu sopimuslissenssisäännös. Säännöksen mukaan sillä, joka on lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä saanut luvan valokopioimalla tai vastaavien menetelmin valmistaa julkaistuista teoksista kappaleita, on oikeus tällaisin menetelmin valmistaa kappaleita sellaisestakin saman alan julkaistusta teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Järjestöön kuulumattomien tekijöiden osalta tekijänoikeuksia on siten rajoitettu. Järjestöön kuuluvien osalta järjestö antaa lupia valokopiointiin oikeudenhaltijoiden antamien valtuutusten nojalla.

Kopiointimenetelmien kehittyminen aiheutti sen, että luvaton kappaleen valmistus on tullut entistä helpommaksi. Yksilöllisten lupien pyytäminen ja yksittäinen valvonta koettiin aikaa vieväksi ja tehottomaksi. Kollektiivisen lupajärjestelmän luomiseksi ja luvattoman kopioinnin kuriinsaamiseksi luotiin 11 a §:n mukainen järjestelmä. Järjestäytyneiden tekijöiden osalta säännöksessä ei ole mitään, mikä muuttaisi olemassa ollutta järjestelmää, ainoastaan valtuutus kanavoituu Kopiosto ry:lle, joka toimii 11 a §:ssä mainittuna järjestönä. Sen sijaan järjestöihin kuulumattomien tekijöiden osalta kysymyksessä on selvä rajoitus, koska ilman heidän myötävaikutustaan voidaan sitovasti sopia yksityisoikeuden piiriin liittyvästä oikeudesta.

Kopiosto ry myöntää eri käyttäjätahoille lupia teosten käyttämiseen ja määrää ehdot, joita kopioinnissa on noudatettava. Kopiosto ry määrää myös kappaleiden valmistamisesta suoritettavien korvausten jakamisesta järjestön edustamille tekijöille tai käyttämisestä kyseisten tekijöiden yhteisiä tarkoituksia varten. Määräyksiä on vastaavasti sovellettava tekijöihin, joita järjestö ei edusta. Jolleivät järjestön antamat määräykset tuota järjestön edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen, tekijällä, jota järjestö ei edusta, on kuitenkin oikeus vaatia sellainen. Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen raukeaa, jos sitä ei ole vaadittu järjestöltä laissa säädettyssä määräajassa.

Koska 11 a § rajoittaa järjestöön kuulumattoman tekijän oikeuksia, pykälää on tällaisten tekijöiden osalta tulkittava suppeasti, kuten muitakin oikeuksia rajoittavia säännöksiä. Tulkinnoissa on otettava huomioon myös kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehty Bernin yleissopimus (SopS 79/86), jäljempänä Bernin sopimus, johon Suomi on liittynyt. Bernin sopimuksen mukaan tekijänoikeuden rajoitukset eivät saa olla ris-

tiriidassa teoksen tavanmukaisen käytön kanssa eivätkä kohtuuttomasti loukata tekijän oikeutettuja etuja. Kustannustoiminnan luonteinen kopiointitoiminta ilman tekijän suostumusta loukkaisi tekijöiden oikeutettuja etuja, eikä tekijänoikeuslain 11 a §:ää voida soveltaa sen kaltaiseen kopiointiin, mikä ilmenee myös lainvalmistelutöistä. Lakia valmistellut tekijänoikeuskomitea on todennut, että valokopiointiin tai vastaaviin menetelmiin ei lueta menetelmiä, joissa monistus tapahtuu kustannustoiminnan luonteisesti tai muutoin suurina painoksina (komiteanmietintö 1980:12, s. 134). Merkitystä ei tällöin ole sillä, tapahtuuko monistaminen valokopiointitekniikkaa tai muuta tekniikkaa käyttäen. Olennaista on, että kopiointia ei saa harjoittaa niin laajamittaisesti, että kopioiden saatavilla olo korvaisi teoksen julkaistun kappaleen hankkimisen ja kilpailisi merkittävässä määrin julkaisijoiden kanssa.

Järjestöön kuuluvien tekijöiden osalta kysymys ei ole tekijänoikeuden rajoituksesta. Kopioston oikeus myöntää lupia tällaisten tekijöiden teosten valokopiointiin perustuu Kopioston kultakin tekijältä saamaansa valtuutukseen. Järjestöön kuuluvien tekijöiden oikeutta määrätä teoksestaan ei ole rajoitettu 11 a §:ssä. Kopioston oikeudet myöntää lupia teoksen valokopiointiin perustuvat puhtaasti tekijöiden myöntämiin valtuuksiin. Kopioston ilmoituksen mukaan sen saamat valtuudet eivät koske kustannustoiminnan luonteista kappaleen valmistamista. Tekijänoikeuslain 31 – 38 §:ssä on kustannussopimusta koskevia säännöksiä. Säännökset ovat tahdonvaltaisia eli niitä sovelletaan silloin kuin toisin ei ole sovittu. Lain 31 §:n mukaan tekijä luovuttaa kustannussopimuksella kustantajalle oikeuden painamalla tai sen kaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaisi kirjallisen tai taiteellisen teoksen. Julkaisemisella tarkoitetaan lain 8 §:n mukaan teoksen kappaleiden saattamista kauppaan tai muutoin yleisön keskuuteen levitettäväksi. Lain 32 §:n mukaan kustantajalla on oikeus julkaista painos, joka kirjallisesta teoksesta saa olla enintään 2 000 kappaletta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että nyt esillä olevassa tapauksessa on kysymys toisaalta edellä mainittujen kopiointisopimusten tulkinnasta sekä toisaalta Kopiosto ry:n ja A:n keskinäisistä sopimussuhteista. Tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain ja oikeudesta valokuvaan annetun lain soveltamisesta, joten tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa sopimuksen tulkintaan.

Koska eri osapuolet ovat kuitenkin sopimuksia tulkitessaan vedonneet tekijänoikeuslakiin, tekijänoikeusneuvosto katsoo aiheelliseksi todeta asiasta seuraavaa:

Ylioppilastutkintolautakunta ei ole oppilaitos vaan valtion hallintoviranomainen, joka hoitaa sille ylioppilastutkinnosta annetussa asetuksessa (717/47) säädettyjä tehtäviä ja asiassa on kysymys valtion ja Kopiosto ry:n välisestä kopiointia valtion hallintotoiminnassa koskevan sopimuksen tulkinnasta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että koska A on tekijä, jota Kopiosto ry edustaa, sopimuskohdan tulkintaa ei voi perustaa tekijänoikeuslain 11 a §:ään. Ylioppilastutkintolautakunta puolestaan on valmistanut lausunnossa tarkoitettua noin 28 000 kopiota A:n novellista hoitaessaan sille asetuksella säädettyä hallinnollista tehtäväänsä eli ylioppilastutkintoon kuuluvia kirjoituskokeita järjestäessään. Koska ylioppilaskokelaita on kymmeniä tuhansia, vaatii myös ylioppilastutkintolautakunnan tehtävän hoitaminen kymmenien tuhansien kappaleiden valmistamista koetehtävistä. Pelkääntään se, että kopioiden määrä on suuri, ei tässä erityistapauksessa tee niiden valmistamista kustannustoiminnaksi, ellei toiminta muutoin täytä kustannustoiminnan tunnusmerkkejä. Tästä syystä sopimuksen tulkinnassa ei neuvoston käsityksen mukaan myöskään voida vedota suoraan eikä e contrario tekijänoikeuslain kustannussopimusta koskeviin säännöksiin.

Sopimusoikeudellisin perustein on taas ratkaistava, onko osapuolten tarkoitus ollut ulottaa sopimus koskemaan tilanteita, joissa kopioiden määrä on jopa tuhansia. Tekijänoikeuslain 29 §:n mukaan tekijänoikeuden luovutuksesta tehdyn sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelusta on voimassa, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/29) on säädetty. Niin ikään kysymykset siitä, onko ylioppilastutkintolautakunta mahdollisesti jossakin muussa suhteessa rikkonut kysymyksessä olevaa sopimusta taikka onko Kopiosto ry mahdollisesti ylittänyt A:n sille antamat valtuudet, on ratkaistava sopimusoikeudellisin perustein, joten tekijänoikeusneuvosto ei ota niihin kantaa.

Yhteenveto

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että asiassa on viime kädessä kysymys valtion ja Kopiosto ry:n välillä tehdyn kopiointia valtion hallintotoiminnassa koskevan sopimuksen tulkinnasta. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sopimuksen tulkintaa ei voi perustaa tekijänoikeuslain 11 a §:ään, koska A on tekijä, jota Kopiosto ry edustaa, eikä myöskään tekijänoikeuslain kustannussopimusta koskeviin säännöksiin, koska ylioppilastutkintolautakunta on valmistanut lausuntopyynnössä tarkoitettua noin 28 000 kopiota lakisäateistä hallintotehtäväänsä hoitaessaan eli järjestäessään ylioppilastutkintoon kuuluvia kirjoituskokeita eikä kustannustoimintaa harjoittaessaan. Mitä tulee muutoin sopimuksen sekä Kopiosto ry:n ja A:n välisen sopimussuhteen tulkintaan, neuvosto ei voi ottaa siihen kantaa, koska asia on ratkaistava sopimusoikeudellisin perustein.

Eriävä mielipide

Jäsenet Satu Lahtinen ja Arto Alaspää

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan kirjallisen teoksen luojalla on tekijänoikeus teokseensa. Lain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Kirjailija A:lla on tekijänoikeuslain nojalla tekijänoikeus novelliinsa "Kari". Novellin kopioiminen ja jakaminen n. 28 000 ylioppilaskokelaalle edellyttävät tekijän tai sen, jolle hän on oikeutensa siirtänyt, lupaa.

Esillä olevassa tapauksessa olennaista on se, onko Kopiosto r.y. oikeutettu saamansa valtuutuksen perusteella myöntämään tekijänoikeuslain edellyttämän valokopiointiluvan kirjailija A:n puolesta. Jos vastaus tähän kysymykseen on myönteinen, joudutaan edelleen tulkitsemaan Kopiosto r.y:n ja valtion välillä tehtyjä kopiointisopimuksia ja ratkaisemaan, oikeuttavatko ne ylioppilastutkintolautakunnan kopioimaan A:n novellia edellä sanotussa laajuudessa.

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on avustaa opetusministeriötä tekijänoikeutta koskevien asioiden käsittelyssä sekä antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta.

Katsomme, että tekijänoikeusneuvosto ei ole toimivaltainen antamaan lausuntoa siitä seikasta, sovelletaanko asiassa Kopiosto r.y:n ja valtion välistä sopimusta kopioinnista valtion hallintotoiminnassa taikka jotain muuta sopimusta.